

Vapausota pitäjän itäkulmalla

Itäkylät säästyivät suurilta taisteluilta 1918

1900-luvun alku oli monien aatteiden voimistuvaa aikaa. Oli mm. osuustoiminnallisia, sivistyksellisiä, uskonnollis-aatesuuntauksia sekä työväenaate ja itsenäisyysaate. Näistä työväen ja itsenäisyysaatteet jättivät ehkä voimakkaimmat ja monessa mielessä syvällisimmät jälkensä ihmisiin ja koko yhteiskuntaan. Tätä kehitystä jouduttivat kansastamme riippumattomat tekijät. Yhteiskunnalliset vastakohtaisuudet alkoivat kärjistyä tuoden mukanaan järjestyshäiriöitä ja yhteiskunnallisia levottomuuksia, vaikka vastakohtaisuudet eivät olleet kehittyneet niin pitkälle kuin esimerkiksi Hämeessä.

Marraskuussa 1917 levottomuuksien lisääntyessä Raudun asemalla muodostettu rautatietyömiesten lakkokomitea yritti ottaa paikkakunnalla johdon käsiinsä. Lakkolaiset suorittivat kotitarkastuksia ja aseiden etsintää. Useita rauhallisia asukkaita vietiin asemalle kuulusteltaviksi ja pahoinpideltäviksi. Itäisen Kannaksen pitäjissä liikkui myös pahamaineinen punapäällikkö Heikki Kaljunen rosvojoukkionsa kanssa terrorisoimassa väestöä.

Työväki sekä porvarit olivat alkaneet perustaa omia yhdistyksiään myös itäkylissä. Aluksi näihin yhdistyksiin ei kuitenkaan haluttu kovin innokkaasti liittyä johtuen juuri edellä mainitusta verraten pienen vastakohtaisuuden aiheuttaman motivaation puutteesta. Mielenpitojen kärjistyminen Raudussa oli paljolti tuontitavaraa muualta Suomesta.

Huhtiin perustettiin työväenyhdistys huhtikuussa 1910, mutta sen toiminta ei lähtenyt kunnolla alkuun, vaan toiminta laimeni ja pari vuotta myöhemmin siinä oli enää kuusi jäsentä. Uusi yritys tehtiin tapaninpäivänä 1917, kun perustettiin Huhdin-Sirkiänsaaren yhteinen työväenyhdistys. Tämäkin yhdistys menetti toimintaedellytyksensä pian alkaneen sodan seurauksena.

Yhteiskuntarauhan turvaamiseksi myös Raudussa virisi ajatus kesällä 1917 suojeluskunnan perustamisesta. Elokuussa muutamia henkilöitä kokoontui neuvottelemaan itsenäisyyskysymyksestä ja tarvittaessa venäläisten pois ajamisesta maasta. Tässä kokouksessa perustettiin järjestö, jonka tuli valmistautua aseelliseenkin toimintaan. On siis huomattava, että tämä tapahtui Venäjän vallan aikana ja puuha oli pidettävä salaisena.

Luotettavia tietoja suojeluskunnan alkuvahvuuksista ei ole, mutta syyskuun puolivälin aikoihin tiedot liikkuvat 66 ja 90 välillä.

Toiminta muuttui pian julkiseksi ja järjestöä alettiin kutsua Raudun suojeluskunnaksi. Kunnan taholta puututtiin yleisen järjestyksen ylläpitoon ja päätettiin perustaa jokaiseen kylään vartiosto ja asettaa niille yhteinen päällikkö tehtävänä ”vartioida yksityistä ja yhteiskunnallista omaisuutta ja suojella kansalasten henkeä kaikkien väkivaltaisuuksien varalta”. Uhkavaatimuksia ja vastavaatimuksia esitettiin molemmin puolin. Marraskuussa 1917 rautatietyömiesten lakkokomitea yritti ottaa Raudussa johdon käsiinsä tarvittaessa aseellisesti. Raasulin radan rakentamisen vuoksi paikkakunnalla oli runsaasti työväkeä, josta suurin osa muita kuin rautulaisia. Jo tuossa vaiheessa kerrotaan punapäällikkö **Heikki Kaljusen** käyneen mellastamassa Raudussa. Punakaarti oli aseistautunut.

Jo ennen sitä syyskuussa kunnan taholta puututtiin yleisen järjestyksen ylläpitoon, kun kunnankokouksessa (nyk. lähinnä kunnanvaltuusto) päätettiin perustaa jokaiseen kylään vartiostot ja asettaa niille yhteinen päällikkö. Näin nimettiin kaikkiaan 28 miesryhmää, joissa jokaisessa oli 4-5 miestä. Ilmeisesti kunta ja elokuussa perustettu suojeluskunta olivat toimineet yksissä tuumin siitäkkin päätellen, että näiden johtoelimiin valittiin samoja henkilöitä. Vartiostojen tuli ”valppaasti vartioida yksityistä ja yhteiskunnallista omaisuutta sekä suojella kansalaisten henkeä kaikkien väkivaltaisuuksien varalta.”

Valtiorikosoikeuden pöytäkirjojen mukaan punaiset pakottivat uhkailemalla liittymään miehiä vastoin tahtoaan punakaartiin. Eräs uhkaus oli, että Huhdin kylästä poltetaan joka talo, jos kyläläiset eivät suostu liittymään punakaartiin. Pöytäkirjasta ilmenevät myös agitaattoreiden ja kapinajohtajien nimet.

Vuoden 1918 sodan painopiste oli Raasulin, Asemakylän ja Kirkonkylän seuduilla. Tämä johtui pääasiassa rautatiestä, jolla oli suuri merkitys molemmille osapuolille.

Sodan vaikutus tuntui myös itäisissä kylissä. Venäläistä sotaväkeä oli majoittunut Korleen hoviin jo ensimmäisen maailmansodan alettua, mutta tämä joukko poistui jo ennen Raudun taistelua ilmeisesti Venäjän ja Saksan solmiman Brest-Litovskin rauhansopimuksen ehtojen mukaisesti. Näin ei kuitenkaan tapahtunut kaikkien Suomessa olleiden venäläisjoukkojen osalta.

Aseellinen toiminta alkoi toden teolla Raudussa vasta helmikuussa 1918. Venäläisiä joukkoja alkoi hyökätä Raasulin kohdalta Rautuun siellä olleiden punaisten avuksi ja tarkoituksella jatkaa edelleen radan suuntaisesti Vuoksen yli valkoisten selustaan syvemmällä Kannaksella.

Kun saatiin tietää venäläisten hyökkäyksestä Raasuliin, heräsi itäkylissäkin pelko ja vahtia pidettiin rajan suuntaan. Vaarallisimmiksi katsotuista paikoista siirrettiin ihmisiä turvallisemmille alueille. Reet oli lastattu ruokatavaroilla ja muilla välttämättömillä tavaroilla ja hevoset olivat valjaissa valmiina nopeaa pakoa varten. Asukkaiden onneksi rajaa ei kuitenkaan näiltä kohdin ylitetty. Vasta Raudun taistelun ratkettua asemalla 5. huhtikuuta alussa 1918 pelko haihtui.

Rintamamies-lehdessä vuodelta 1935 on nimimerkki Sirkiänsaarelaisen elävä kuvaus Sirkiänsaaren suojeluskunnan toiminnasta sodan aikana. Seuraavassa se on jäljennetty hieman lyhennettynä.

Kun punaiset hyökkäsivät Raasuliin, alettiin Sirkiänsaarellakin pelätä hyökkäystä ja perustettiin suojeluskunnan esikunta, joka ryhtyi järjestämään kotiseudun puolustusta. Esikunnan kokous pidettiin 23. helmikuuta 1918 Dimitri Sorvalin talossa ja siihen kuuluivat opettaja Juho Autio, Teppo Pahomoff, Matti Pusa (vanhempi) Dimitri Sorvali ja viskaali Gottleben, joka kuitenkin muutti Metsäpirttiin. Tässä kokouksessa viskaali Gottleben antoi käytettäväksi tullin aseet, 2 rullarevolveria, haulikon ja 2 sapelia. Lisäksi oli talollisten haulikoita. Samana iltana järjestettiin rajalle seisova ja liikkuva partio, johon kumpaiseenkin kuului 2 miestä. Seisova partio oli tulliasemalla, josta Venäjälle oli ylikulku. Vartiovuorot olivat kolmituntisia.

Kullakin esikunnan jäsenellä oli oma tehtävänsä. Autio oli esikunnan päällikkönä, tiedustelu oli Pahomoffin vastuulla, vartiopäällikkönä oli Sorvali, Pusa huolehti hevosten tehtävistä ja Mikko Sorvali järjesti majoituksen ja muona-asiat. Esikunta oli Dimitri Sorvalin talossa ja ruokailupaikkana oli Mikko Sorvalin talo. Oman kylän miehet kävivät syömässä omilla kodeillaan.

Punaisten hyökättyä Raasuliin läksivät nuoret miehet Kustaa Pietinen, Tuomas Rastas, Antti Pusa, Mikko Pusa ja Valdemar Pahomoff liittyäkseen Raudun valkoisiin joukkoihin, mutta Mikko Pusa ja Valdemar Pahomoff käskettiin nuoruutensa vuoksi puolustamaan omaa kylää ja Sirkiänsaaren esikunnan käytettäväksi.

Kun suomalaiset kommunistit, joiden joukossa oli paikkakunnan punaisia, hyökkäsivät maaliskuun alkupuolella ensimmäisen kerran Sirkiänsaaren tullille, ei sen vartiomiehillä ollut yhtään kivääriä. Haulikoin ja revolverein oltiin kuitenkin hyökkääjiä vastassa. Punaisten, jotka olivat arkoja, perääntyivät takaisin Korosaarelle. Sirkiänsaaren esikunta pyysi Metsäpirtin esikunnalta käytettäväksi 10 kivääriä voidakseen tehdä vastahyökkäyksen Korosaarelle. Metsäpirtistä luvattiin kiväärit ja 25 patruunaa kivääriä kohti. Palkkioksi pyydettiin ottamaan vangiksi Taipaleen Pärssisen leipuri Lihtin, joka oli muuttanut Korosaarelle ja antoi venäläisille ja suomalaisille punaisilla tietoja rajalla olevien valkoisten joukkojen vahvuuksista.

Seitsemän miehen joukko Teppo Pahomoffin johdolla hyökkäsikin noin viikon kuluttua punaisten käynnistä Korosaarelle. Yllätys onnistui hyvin, mutta oman kylän punaiset olivat ennättäneet lähteä Korosaaren Hartsaunalta pois. Leipuri saatiin kuitenkin vangituksi ja luovutettiin Metsäpirtin esikunnalle. Hartsaunan valtaus onnistui ilman laukaustakaan.

Tämän jälkeen punaiset hyökkäilivät Sirkiänsaaren tullille useasti, mutta alkoivat ampua noin puolen kilometrin päästä tullista, joten Sirkiänsaaren vähäinen suojeluskuntajoukko ehti aseisiin ja sai hädetyksi punaiset pois. Punaisten pääsyn vaikeuttamiseksi Suomeen poltettiin tullin luina oleva Viisjoen silta sekä toinen silta noin kilometriä ylempää samassa joessa

Venäjän puolella. Polttamiseen tarvittavaa lamppuöljyä saatiin Metsäpirtin suojeluskunnalta. Siltojen polttaminen oli välttämätöntä, koska oli odotettavissa isompien joukkojen hyökkäyksiä, joita saatiinkin kokea.

Vakoilua suoritettiin uutterasti Venäjän puolella. Useita kertoja Teppo Pahomoff oli suorittamassa näitä tehtäviä mukanaan Juho Pappinen Raudusta. Vakoilutehtävät suoritettiin Kiviniemessä olleen rintamalahkon esikunnan käskystä. Tehtävänä oli ottaa selvää Venäjän puolella olevien joukkojen vahvuudesta ja hyökkäysaikaista.

Tärkein retki oli Rusnainojan rautatiesillan polttamien Raudun aseman valtauksen jälkeen. Teppo Pahomoff opasti 21 miehen joukkoa, jota johtivat komppanian päällikkö Pärssinen ja jääkärivääpeli Leppänen. Silta oli noi 15 km Venäjän puolella. Koko yön metsien läpi kestäneen marssin jälkeen joukko saapui perille. Teppo Pahomoff ampui siltavahdin, ja kun konekiväärit olivat vahditta, Leppänen pääsi sytyttämään sillan toisten ampuessa läheisen kasarmin oviin, joista ryssiä yritti ulos. Panssarijuna pakotti joukon vetäytymään, kun suomalaiset tykit eivät ryhtyneet ampumaan Kurenmäeltä, vakkka niin oli luvattu. Joukko palasi ehjänä takaisin ja he joivat Sappisen talossa 60 litraa maitoa. Jo aikaisemmin oli T. Pahmoff käynyt sillalla kaksi kertaa Kiviniemstä lähetettyjen avustajien kanssa räjäyttämisaikaissa samoin kuin Lempaalassa, mutta epäonnistunut.

Pääaiäislauantaina punaiset uusivat hyökkäyksensä suurin joukoin. He hyökkäsivät 50 miehen vahvuisena joukkona ensin naapurikylään Huhtiin ja samanaikaisesti hurjasti ampuen Sirkiänsaaren tullille hevosineen ja konekivääreineen. Myöhemmin saatiin tietää, että Korosaarella oli 250 miehen joukko valmiina hyökkäämään kylään ja etemmäksikin. Tullilla oleva partio hälytty Sirkiänsaaren esikunnan, joka aluksi 6 miehen voimalla lähti vihollista vastaan. Suojeluskuntalaiset asettuivat alavirran puoleisen pellon laitaan aseisiin. Ryssät olivat ketjussa pitkin tietä tullin luona. Kun jonkin aikaa oli vaihdettu laukauksia, suojeluskuntalaiset saivat jonkun miehen lisää, ja punaiset menettivät 3-4 miestä kaatuneina. Se aiheutti punaisissa sekasortoa ja he perääntyivät kiireesti Korosaarelle ja ilmoittivat vastassaan olevan tuhansia miehiä. Tämän jälkeen punaiset tyhjänsivät Koronsaaren kylän, jonka asukkaatkin pakenivat Perämäkeen saakka.

Sirkiänsaaren suojeluskuntalaisille oli tässä taistelussa 25 patruunaa kivääriä kohti ja taistelua johti Dmitri Sorvali. Hän pelasti neuvokkuudellaan Sirkiänsaaren varmalta tuholta.

Edellä mainitun hyökkäyksen aikana olivat kylää puolustamassa vanhimmat ja nuorimmat miehet. Parhaat asekuntoiset olivat lähteneet varsinaiselle rintamalle. Kylän puolustamista vaikeutti vielä sekin, että kylän 10 miestä oli punaisten puolella Venäjällä joko taistelemassa tai antamassa ryssille tietoja kylästä. Puolustustahto, rakkaus isänmaahan ja syrjäiseen kotiseutuun antoi uskallusta ja voimaa pitää vähäisin joukoin punaiset omalla puolellaan ja varjella kylä hävitykseltä omien miesten toimesta ilman vierasta apua

Toukokuussa lhretiinn Sirkiänsaarelle vakituista sstotaväkeä, jolloin esikunta vapautui tehtävistään. Koko ajan esikunta kuten suojeluskuntakin toimi ilman palkkaa saamatta mitään korvausta muiden suojeluskuntien tavoin. Milloin kylällä kävi vieraita suojeluskuntalaisia, oli näille järjestetty ruokailu, mutta oman kylän miehet söivät omissa kodeissaan. Monet tämän ajan tärkeitäkin tehtäviä suorittaneet miehet ovat jääneet ilman Vapaussodan muistomitaliakin.

Muita luotettavia tietoja pitäjän itäisten kylien tapahtumista ei sodan ajalta, ennen tai jälkeen sitä ole olemassa. Ilmeisesti kuitenkin suurempia aseellisia yhteenottoja ei ollut. Sodan painopiste Raudussa oli pitäjän länsiosissa, erityisesti Asemakylän, Leinikylän, Mäkrän ja Raasulin alueella.

Raudun itäisten kylien menehtyneet 1918 sotatoimien seurauksena

Nimi	synt.	kotikylä	kuolinp.	syy	paikkak.	puoli
Hatara Simo	16.11.1862	Huhti	13.8.1918	sairaus vankileir.	Kuopio	pun
Liinus Tuomas	5.4.1852	Huhti	13.6.1918	sairaus vankileir.	Tammisaari	pun
Montin Frans	11.11.1881	Sirkiänsaari	2.4.1918	kaat.	Rautu, aseman suunta	pun
Orava Matti	26.11.1899	Huhti	1.5.1918	ammuttu	Palkeala	pun
Pietinen Kustaa	29.8.1893	Sirkiänsaari	28.3.1918	kuol. haav.	Kiviniemi	valk
Podushkin kin Maria*	5.11.1872	Sirkiänsaari	19.3.1818	vahingonl	Sirkiänsaar i	-
Sappinen Kaapre	24.12.1890	Huhti	2.4.1918	ammuttu	Kivennapa	pun

**Maria Podushkin sai surmansa vahingonlaukauksesta kotonaan eikä kuulunut kumpaankaan osapuoleen.*

Lisäksi on kansiossa kirjoitus Rin tamamieslehdestä 1937 koskien Sirkiänsaaren tapahtumia 1918. Muotoile se tähän.

Käytettyä aineistoa:

Raudun historia. Pieksämäki 1965

Rautu ja rautulaiset III, Mikkeli 1998

Suvannon seutu 1917-1921 – elämää ja ihmiskohtaloita. Suvannon seudun sukututkimuspiiri 2015.

Työväen Arkisto

Rintamamies-lehti 1935